

Каспрак Вікторія Іванівна

студентка 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В УКРАЇНІ

У ст. 1 Конституції України закріплено, що Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною державою [1], що передбачає взяття нею на себе та виконання зобов'язань щодо побудови соціально орієнтованої держави. В умовах сьогодення це реалізується через державну політику, яка спрямовується на підвищення рівня добробуту населення, зосередження особливої уваги на його уразливих верствах, зокрема шляхом модернізації системи надання соціальних послуг.

Вчені звернули увагу на те, що вітчизняна система надання соціальних послуг нині не забезпечує адресної допомоги та якості соціальних послуг тим, хто їх украй потребує. Посилаючись на спеціальні дослідження, можна стверджувати про те, що даній сфері властива негативна тенденція: 10% найбідніших громадян України отримують 2% від обсягу соціальних пільг, а 10% найзаможніших громадян – 22% соціальних пільг (або в 10 разів більше!) [2].

Іншими словами, ефективність системи соціального захисту населення в Україні, незважаючи на здійснювані в ній реформи модернізації (прийняття Концепції реформування систем соціальних послуг, Методичних рекомендацій визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці в соціальних послугах), залишається досить низькою: особи, які дійсно потребують соціальної підтримки, її не отримують, а виділені з бюджету соціальні видатки розпорошуються. Такий стан справ є неприпустимим, особливо в умовах фінансово-економічної кризи та інших деструктивних процесів, які нині відбуваються в українському суспільстві.

Із тексту Закону України «Про соціальні послуги» від 19.06.2003 № 45 вбачається перехід від моделі соціального захисту, що базується на непрозорих різноманітних пільгах і неефективних соціальних грошових виплатах, до сучасної, економічно обґрунтованої та дієвої моделі надання соціальних послуг. Утім базовими видами соціального захисту населення в Україні залишаються соціальні виплати та пільги, а соціальні послуги є відносно новою в нашій державі складовою соціального захисту, якою ще не повною мірою охоплюються соціально уразливі та незахищені верстви населення [3].

У 2012 р. Кабінет України Міністрів України визнав, що Концепція реформування системи соціальних послуг, прийнята в 2007 році реалізована не в повному обсязі через законодавчу неврегульованість

питань, пов'язаних з формуванням соціального замовлення, визначенням потреб адміністративно-територіальної одиниці в соціальних послугах, їх видах і обсягах, плануванням і наданням соціальних послуг з урахуванням визначених потреб, а також із запровадженням стандартизації соціальних послуг та її на засіданні Кабміну України визнали такою, що втратила чинність, і схвалили Стратегію реформування системи надання соціальних послуг, у якій по-новому задекларовано низку намірів щодо перетворень у даній системі [4].

На окрему увагу заслуговують розміщені на сайті Міністерства соціальної політики України Методичні рекомендації визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці в соціальних послугах, вони розроблені з метою надання допомоги місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування у вивченні потреб громади у соціальних послугах, організації їх надання, плануванні розвитку системи надання соціальних послуг.

Але здійснювані в соціальній сфері України перетворення тільки частково наблизили систему соціальних послуг до характеристик та ознак відповідних систем, що існують в економічно розвинutih країнах Заходу. За багатьма параметрами вітчизняна модель соціальних послуг не відповідає аналогічним європейським нормам і стандартам, що зумовлено недоліками у функціонуванні системи соціальних послуг, які можна виокремити в чотири основних блоки.

Перший блок недоліків — законодавча та нормативно-правова неврегульованість надання соціальних послуг. Правовими актами, які врегульовують питання надання в Україні соціальних послуг, притаманні неадекватність термінологічного апарату, розмитість визначень функцій, цілей і напрямів роботи відповідних інститутів.

Другий блок недоліків — неефективність і нераціональність у підходах до фінансування та управління. Неефективність системи соціальних послуг визначається низьким рівнем адресності в наданні соціальної підтримки та допомоги, а нераціональність — розпорощенням виділених на сферу соціального захисту бюджетних коштів.

Третій блок недоліків системи соціальних послуг — монополізація державою ринку соціальних послуг і розподілу замовлень. Держава домінує в системі соціальних послуг, оскільки їх надання віднесено до компетенції трьох міністерств (Мінсоцполітики; МОНмолодьспорту, Мінохорони здоров'я). Вказана система базується на громіздкій, забюрократизованій мережі державних і комунальних закладів соціального захисту та соціальних служб. Утім, можливості закладів цієї мережі, які мають тенденцію до зменшення, є обмеженими, що призводить до її неспроможності повністю і якісно задовольняти потреби осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги: понад 1 млн осіб залишаються не охопленими соціальними послугами.

Четвертий блок недоліків системи соціальних послуг — недостатність механізмів впровадження норм правових актів — не дає змоги повністю реалізовувати заходи щодо надання соціальних послуг. Одним із таких механізмів є ліцензування: Мінсоцполітики надає провайдерам соціальних послуг, які дотримуються встановлених державою мінімальних вимог, право здійснювати на ринку соціальних послуг відповідні види діяльності. Але, законодавство не визначає, яка діяльність у сфері соціальних послуг, їх види підлягають ліцензуванню. Відсутність механізму ліцензування перешкоджає неурядовим організаціям, що надають соціальні послуги, отримувати фінансування з державних фондів, а тому їх діяльність в цій площині є незаконною [5, с. 27].

Немає наразі й іншого механізму впровадження норм Закону — стандартизації соціальних послуг, яка відповідним нормативно-правовим актом має визначити обсяги, якість, вартість та перелік гарантованих державою безоплатних соціальних послуг. Механізмом монополізації ринку соціальних послуг має стати замовлення соціальних послуг, яке передбачає їх надання та отримання на договірних умовах.

З огляду на викладене вище чинну в Україні систему соціальних послуг можна охарактеризувати, як парадоксальну і паразитичну, якій притаманні: вкрай низька адресність отримання соціальних пільг і допомоги; розпорошеність бюджетних соціальних видатків. Це призводить до поглиблення соціальних перекосів — несправедливої різниці в доходах громадян, надмірної майнової нерівності тощо. Характерними рисами вітчизняної системи надання соціальних послуг і допомоги є її застарілість, заплутаність і викривленість, що, у свою чергу, часто призводить до бюрократичного свавілля та корупційних проявів з боку чиновників. А отже, вказана система невідкладно потребує спрощення та оновлення.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року //Відомості Верховної Ради України. — 1996. — №30. — Ст. 141.
2. Вступне слово Прем'єр-міністра України Миколи Азарова на засіданні Уряду 12 вересня 2012 р. [Електронний ресурс] // Урядовий веб-портал. — 2012. — 12 верес. — Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245576563&cat_id=244823857
3. Про соціальні послуги: Закон України від 19 червня 2003 р. № 966-ІУ // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 45. — Ст. 358.
4. Про схвалення Стратегії реформування системи надання соціальних послуг : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2012 р. № 556-р. // Офіційний вісник України. — 2012. — № 61. — Ст. 2482.

5. Основні напрями оптимізації системи соціального захисту в Україні : аналітична доповідь. — К. : Нац. ін-т стратег. дослідж., 2012. — 54 с.

Ключові слова: соціальні послуги, пільги, населення, реформи, допомоги.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Медвідь А. О.

Квітowska Юлія Сергіївна

студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ КОМПЕНСАЦІЙ У ТРУДОВОМУ ПРАВОВОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Поширеність застосування компенсацій у трудових правовідносинах, а водночас багатоаспектність та вживаність терміна «компенсації» в різних галузях права, неоднозначність тлумачення, розуміння видів компенсацій у самій науці трудового права в умовах запланованої системної кодифікації трудового законодавства України, потребує чіткого визначення поняття компенсаційних виплат.

Слід зазначити про недостатню дослідженість питання компенсацій у науці трудового права. Цього питання торкалися у своїх роботах Л.Я. Гінцбург, С.С. Карінський, Р.З. Лівшиць, М.В. Молодцов, А.Ю. Пашерстник, О.С. Пашков, В.І. Прокопенко, В.Г. Ротань, О.Є. Сонін.

Законодавством України не передбачено легальної дефініції компенсацій. Більше того, як у науці, так і в законодавстві використовуються два терміни для позначення одного явища: «компенсації» і «компенсаційні виплати». Так, у главі VIII КЗпП України вживається термін «компенсації», водночас в інших галузевих нормативно-правових актах, зокрема, актах фінансового права України, вживається термін «компенсаційні виплати» [2]. Іноді в навчальній літературі використовуються обидва терміни як синоніми. Таким чином, відсутність нормативного визначення компенсацій характеризується відсутністю як у науковців, так і у законодавців єдиного розуміння цієї категорії.

З відсутністю легальної дефініції компенсацій у Кодексі законів про працю України 1971 р. (за умов радянської дійсності, для якої було характерно превалювання державної власності та адміністративного керування економікою) вчені успішно боролися шляхом виведення наукового визначення через аналіз численних правових норм,